

DE INVLOED VAN DE UNIVERSELE VERKLARING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS

door Bruno VAN DORPE

Zeker kan het een prestatie heten, wanneer alle staten-leden van de Verenigde Naties — acht onthoudingen niet te na gesproken — een tekst in dertig artikelen hebben onderschreven, die alle aanvangen met “een ieder” of “alle mensen”, de ideologische tegenstellingen van de blokken die deze wereld verdelen ten spijt. Daarenboven kennen alle Kerken, waaronder de katolieke, werkelijk gezag toe aan de Universele Verklaring (1). Filosofische groepen van de meest uiteenlopende strekkingen hemelen de Universele Verklaring op, en de staten maken er aanspraak op actief te hebben deelgenomen aan de totstandkoming ervan. De eerste (en enige) Russische verhandeling over de Rechten van de Mens, ziet de Sovjet-Unie als de aktieve en volhardende voorvechter van de mensenrechten, die door zijn voorstellen de beslissende stap zette tot het ontstaan van de Universele Verklaring (2).

Juristen nochtans, ligt deze verklaring niet. Zij richten hun aandacht op normen die gewicht leggen in de schaal van de rechter, of deze zelfs resoluut doen overhellen. Voor het gevolg dat aan de uitspraak wordt gegeven, staat

- (1) CASSIN R., *La Déclaration universelle et la mise en oeuvre des Droits de l'Homme*, *Rec. Cours*, vol. 79 (1951 - II), p. 290.
- (2) MOVCHAN A.P., *Medzhunarodnaya zachita prav cheloveka*, Moskou, 1958, geciteerd in TOTH J., *The Recognition of Human Rights in Eastern Europe*, in : *Human Rights in national and international Law*, Manchester, 1968.

dan de uitvoerende macht borg. De weidse armslag van de Universele Verklaring lijkt hun krachteloos : zij mist afdwingbaarheid.

De Kommissie van de Rechten van de Mens, belast met het opstellen van een ontwerptekst, verwierp het voorstel van Lord DUKESTON de verdragsvorm te kiezen. De lidstaten wilden geen juridische verbintenissen op zich nemen met te precieze waarborgen, tenzij na grondige besnoeiing van de omschreven rechten, waardoor de tekst te beperkt zou zijn van opzet, plattegronds, en *élan* zou missen (3).

Een voorstel der staten ertoe aan te zetten de tekst in hun konstituties in te lassen, stuitte op de procedurale bezwaren van de grondwetsherzieningen en op de onmacht de staten ertoe te dwingen (4).

Tenslotte werd de vorm gegeven van een manifestverklaring, door de *préambule* beschreven als "een gemeenschappelijk, door alle volkeren en naties te bereiken ideaal", en daarbij wordt in overweging genomen dat de staten welke lid zijn van de Verenigde Naties zich in artikel 56 van het UNO-handvest plechtig hebben verbonden om in samenwerking met de Verenigde Naties overal op te treden ter bevordering van de eerbied voor en de inachtneming van de rechten en de fundamentele vrijheden van de mens (5).

Dat niet de rechter over de eerbiediging van de rechten en vrijheden waakt, belet de Universele Verklaring niet langs andere wegen invloed uit te oefenen.

Vooreerst kan de Verklaring invloed uitoefenen door het bevorderen van de kennis van haar bepalingen. Publiciteit van de mensenrechten impliceert dat eenieder deze maatstaven van menselijke behandeling kent ; dat aan elke schending van de mensenrechten ruchtbaarheid wordt gegeven ; en dat een permanent debat deze maatstaven specificeert en verruimt (6). J. BENTHAM verklaart dat de pers het werktuig en wel het enige is dat de Universele Verklaring gebruikt, en ziet alle vooruitgang gelegen in de publiciteit (7). De *Préambule* verlangt dat ieder individu en elk orgaan ernaar zou streven door vooruitstrevende maatregelen, deze rechten algemeen en daadwerkelijk te doen erkennen en toepassen. De macht van de publiciteit is nochtans, veel meer dan in de persoonlijke activiteit van elk individu waartoe zij aanzet, gelegen in de mogelijkheid voor de onderhorigen er hun staat op te wijzen de Universele Verklaring te hebben ondertekend, telkens hun rechten en vrijheden worden geschonden. Het aanzien van de staat komt dan in het gedrang, zowel op binnenlands als op internationaal vlak.

(3) CASSIN R., *l.c.*, p. 268-269.

(4) *Ibidem*.

(5) *Ibidem*.

(6) FAWCETT J.E.S., *The Protection of Human Rights on a universal Basis*, in : *Human Rights in national and international Law*, Manchester, 1968, p. 290.

(7) HINSLEY F.H., *Power and Pursuit of Peace*, Cambridge, 1963, p. 86.

De publieke opinie is de spoorslag die de staten ertoe zal aanzetten de realisatie van de Verklaring te bevorderen door politieke actie, wetgeving en het uitvaardigen van reglementen (8). Aldus worden zij aangezet hun verbintenis met de Verenigde Naties mee te werken, te voldoen. De staten kunnen nochtans nooit verplicht worden hun wetten en reglementen die strijdig zijn met de Universele Verklaring af te schaffen. Niets kan hen zelfs verhinderen nieuwe strijdige wetten te maken, behalve wanneer hun laksheid of onwil een bedreiging van de vrede, een inbreuk op de vrede of een aanvaldaad uitmaken. Wanneer de Veiligheidsraad dit vaststelt, kan hij dwangmaatregelen nemen overeenkomstig de hem toegekende bevoegdheid (artikelen 39 tot 42 van het UNO-handvest) (9).

Een aantal artikelen van de Duitse Grondwet van 1949 zijn duidelijk geïnspireerd door de Universele Verklaring ; de Europese Konventie van de Rechten van de Mens ademt dezelfde geest (10) ; Indonesië, Costa Rica, Salvador, Haïti, namen in hun grondwet zekere artikelen expliciet over ; in Frankrijk, Duitsland en de provincie Ontario in Canada gaf de Universele Verklaring ontstaan aan bijzondere wetten (11). De Grondwet van de Sovjet-Unie van 1936 bevatte een lijst van de rechten en plichten der burgers, zonder dat de praktijk er zich aan stoorde. Ondermeer door de kritiek die op het forum der Verenigde Naties werd geleverd tegen de flagrante schendingen, werden de Sovjet-autoriteiten ertoe aangezet zelf de vroegere schendingen der mensenrechten te laken. Als gevolg daarvan werd reeds in 1958, bij de herziening van het strafrecht, de bescherming van de verdachte vergroot door het opnemen van het principe "*nullum crimen, nulla poena sine lege*". De kritiek op de schendingen van de rechten van het individu steeg nochtans ten top ter gelegenheid van het XXIIe Kongres van de Kommunistische Partij. Daarop werden de juristen zich bewust van het tekort aan bescherming in het individu, of gaven zij er vooreerst lucht aan. Hervorming in de wetgeving over de mensenrechten betekent dan ook de belangrijkste ontwikkeling van het sociaal statuut van het individu van het laatste decennium in de Sovjet-Unie en de andere Oosteuropese landen (12).

De niet-afdwingbare principes van de Universele Verklaring worden geleidelijk geïncorporeerd in het nationale positieve recht. Krijgen zij ook toegang tot het domein van het volkenrecht ? Kan het Internationaal Gerechtshof zich op die principes beroepen om geschillen tussen staten te beslechten ? Daartoe is vereist dat deze bepalingen internationaal erkende

(8) Zie CASSIN R., *l.c.*, p. 291, nr. 39.

(9) *Ibidem*.

(10) SUSTERHENN A. in : *Mélanges H. ROLIN*, Brussel, 1964, p. 504.

(11) CASSIN R., *l.c.*, p. 291-292.

(12) TOTH J., *o.c.*, p. 300-302.

rechtsbeginselen zijn (artikel 38c van het Statuut van het Internationaal Gerechtshof), rechtsbeginselen die juridisch algemeen bindend zijn. Nochtans spiegelt de Verklaring te bereiken idealen voor, die slechts gerealiseerd worden door een evolutie van onbepaalde duur.

De evolutie van het internationaal gewoonterecht inzake asielrecht is hier een voorbeeld van. Volgens dit internationaal gewoonterecht zijn de staten vrij binnen hun landsgrenzen asiel te verlenen of te weigeren aan vreemdelingen die door vervolging of veroordeling bedreigd zijn en bescherming zoeken op hun grondgebied (13).

Daartegenover stelt de Universele Verklaring in artikel 14 het ideaal dat "bij vervolging eenieder het recht heeft in andere landen asiel te zoeken en er de bescherming van te genieten". (De Franse tekst luidt : "*et de bénéficié de l'asile*", terwijl de oorspronkelijk voorgestelde tekst "*et de recevoir l'asile*" werd verworpen). Toen de Kommissie voor de Rechten van de Mens ontwerpen van een internationaal verdrag onderzocht, verwierp ze het voorstel een beschikking over het asielrecht in te lassen, omdat er geen fundamenteel recht van het individu bestond op asiel (14).

Uiteindelijk werd in 1960 aan de Algemene Vergadering der Verenigde Naties een ontwerp-verklaring voorgelegd zonder juridisch bindend karakter, die inhoudt dat "in overeenstemming met de Universele Verklaring, niemand die om asiel verzoekt of het heeft bekomen, voorwerp zal zijn van een weigering de grens te overschrijden, van teruggedrijving of uitdrijving, die hem zouden verplichten terug te keren of te verblijven in een gebied waar hij met reden zou vrezen slachtoffer te worden van een vervolging die zijn leven, zijn fysieke integriteit of zijn vrijheid zou bedreigen" (15).

Alhoewel het individu volgens het internationaal gewoonterecht geen recht heeft op asiel, wordt dit voorgestaan door meerdere staten, en in de praktijk zelfs toegepast door de staten die het niet aanvaardden. Wanneer staten dan toch geen *permanent asiel* willen verlenen, erkennen zij steeds meer dat de vluchteling niet buiten de grenzen mag worden teruggedreven en dat hij minstens recht heeft op een *tijdelijk asiel*, teneinde zijn toegang tot een ander land te vergemakkelijken (16). De richtlijn van de Universele Verklaring vindt haar weg in de internationale praktijk der staten en leidt wellicht tot een internationaal erkend rechtsbeginsel.

Andere streefdoeleinden van de Universele Verklaring bereiken het domein van het internationaal recht via de nationale normensystemen. Een groeiend aantal wetten en uitspraken van rechtbanken en gerechtshoven

(13) VAN BOGAERT E., *Beginselen van het Volkenrecht*, nr. 123, p. 197.

(14) SCHNYDER F., *Les aspects juridiques actuels du problème des réfugiés*, *Rec. Cours*, vol. 114 (1965 - I), p. 380, nr. 20.

(15) *Ibidem*, p. 380, nr. 21.

(16) *Ibidem*, p. 381, nr. 22.

inkorporeert elementen uit de Universele Verklaring in het positief recht van elk land. Naarmate die transfusie verder gaat, worden steeds meer "idealen" uit de Verklaring rechtsbeginselen die door de beschaafde volkeren zijn erkend, in de zin van artikel 38 van het Statuut van het Internationaal Gerechtshof (17).

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens blijkt een actieprogramma te zijn, waarvoor alle regeringen zich inzetten samen met de Verenigde Naties. De ideaal-normen die erin omschreven zijn, zullen het individu slechts daadwerkelijk beschermen wanneer zij worden omgezet in de traditionele afdwingbare normen (grondwet, wet, reglement, vaste rechtspraak, algemeen erkende rechtsprincipes).

De Verklaring schept zelf geen nieuw organisme dat rechtstreeks het individu beschermt, maar geeft nieuw bloed aan de bestaande lichamen die de rechten van de mens beschermen.

Alhoewel de Universele Verklaring de juristen niet zo rechtstreeks interesseert, ziet het er naar uit dat zij in andere vormen gegoten, steeds meer hun aandacht zal trekken.

SOMMAIRE

L'INFLUENCE DE LA DECLARATION UNIVERSELLE DES DROITS DE L'HOMME

La Déclaration Universelle des Droits de l'Homme, bien qu'elle n'ait pas de force exécutoire, exerce néanmoins une large influence sur la politique des différentes autorités nationales. Le retentissement donné à cette Déclaration par l'ONU elle-même exerce en fait sur les gouvernements qui négligent de contribuer à la réalisation des idéaux communs, une lourde pression tant au forum des N.U. par la critique internationale qu'au sein de leur nation par la critique de leurs nationaux maltraités. Il s'en suit que les autorités intègrent ces idéaux dans leur législation et réglementation nationales, tout en en faisant des normes exécutoires. Au fur et à mesure que cette transformation se réalise, ces idéaux deviendront des "principes de droit", à reconnaître par les peuples civilisés, invocables devant la Cour de Justice Internationale.

SUMMARY

INFLUENCE OF THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

The influence of the Universal Declaration of Human Rights, even if its principles are not enforceable, resides in the political impact it has upon the

(17) CASSIN R., *l.c.*, p. 294.

Governments of the Nations that have subscribed it. Public debate in the U.N. and publicity through out the world, compel the National Authorities to transplant the ideals of the Declaration into their own national laws. In so far as those ideals become "general rules, accepted by the civilisated nations", they will be part of the international rules respected by the International Court of Justice.

ZUSAMMENFASSUNG

DER EINFLUSS DER UNIVERSELLEN DEKLARATION DER MENSCHENRECHTE

Obwohl die Universelle Deklaration der Menschenrechte keinen zwingenden Charakter hat, ist sie sehr einflussreich. Die Kritik die Untertanen des Staates ausüben wenn dieser die Menschenrechte verletzt, sowie die öffentliche Kritik die alsdan auf dem internationalen Forum an ihm ausgeübt wird, bringen ihn dazu die Idealen der Deklaration zu verwirklichen und sie in seinen nationalen Rechtssystem aufzunehmen.

Je nachdem dieser Umwandlungsprozess fortschreitet, werden diese Ideale zur "allgemeinen durch die zivilisierten Völker anerkannte Rechtsprinzipien" die durch den Internationalen Gerichtshof gehandhabt werden.